

Light Spectrum of Compact Fluorescent Lamps in Iranian Market and Possibility of Hydroxyl Radical Production

Elham Dolat¹,
Morteza Darjazipour²,
Soudabeh Sazgarnia³,
Ameneh Sazgarnia⁴

¹ MSc in Radiobiology and Radiation Protection, Medical Physics Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

² Medical Student, Student Research Committee, North Khorasan University of Medical Sciences, Bojnord, Iran

³ Medical Student, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran

⁴ Professor, Medical Physics Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

(Received february 19, 2017 Accepted may 22, 2017)

Abstract

Background and purpose: Despite growing use of energy-saving lamps or compact fluorescent lamps (CFLs), there are concerns about ultraviolet radiation in their output. In this study, the output of CFLs available in Iranian market in the range of infrared, visible, and ultraviolet were measured and the possibility of hydroxyl radical production by their radiation was evaluated.

Materials and methods: The spectrum and light intensity of 33 CFLs were recorded by a spectrometer and radiometers equipped with special infrared, visible, and ultraviolet sensors. The possibility of hydroxyl radical production by three lamps with highest ultraviolet emission intensity was examined and fluorimetric signal of the terephthalic acid dosimeters was evaluated. Parameters such as luminescence efficiency, spectrum integral and the output percentage of lamps were determined in different areas of the spectrum and compared with photopic curve of human vision.

Results: In lamps with identical powers, there was no significant difference between the intensity of visible and infrared lights. In ultraviolet radiation, the intensity of daylight CFLs was twice as much as soft white CFLs, which had greater intensity compared to incandescent lights. The infrared intensity in incandescent lamps is ten times more than CFLs. The chemical dosimetry showed that lamps produced by three manufacturers were able to generate hydroxyl radicals in short distances and during long radiations.

Conclusion: CFLs' radiation is considered to be safe at more than one meter distance. However, at shorter distances and long exposures, some lamps may cause damage to eyes and skin due to ultraviolet radiation. Therefore, it is recommended to monitor specifications of CFLs released into the market.

Keywords: compact fluorescent lamp, light spectrum, hydroxyl radical, ultraviolet, visible, infrared

مطالعه بیناب نوری لامپ های روشنایی کم مصرف موجود در ایران و احتمال تولید رادیکال های هیدروکسیل

الهام دولت¹

مرتضی درجری پور²

سودابه سازگارنیا³

آمنه سازگارنیا⁴

چکیده

سابقه و هدف: علیرغم بهره گیری روزافزون از لامپ های کم مصرف، در خصوص وجود تابش فرابنفش در خروجی آنها نگرانی هایی وجود دارد. در این مطالعه خروجی لامپ های کم مصرف موجود در بازار ایران در محدوده های فروسرخ، مرئی و فرابنفش اندازه گیری و احتمال تولید رادیکال های هیدروکسیل توسط تابش آنها مورد ارزیابی قرار گرفت.

مواد و روش ها: بیناب و شدت نور 33 لامپ کم مصرف توسط اسپکترومتر و رادیومترهای مجهز به حسگرهای فرابنفش، مرئی و فروسرخ ثبت شد. احتمال تولید رادیکال های هیدروکسیل توسط سه لامپ که بیش ترین شدت نشر فرابنفش را داشتند، بررسی و سیگنال فلوریمتری دزیمترهای ترفالیک اسید ارزیابی شد. پارامترهایی نظیر راندمان روشنایی، انتگرال بیناب و درصد خروجی لامپ ها در نواحی مختلف طیفی تعیین و مقایسه با منحنی فتوپیک بینایی انسان انجام گرفت.

یافته ها: در لامپ های با توان مشابه، شدت نور مرئی و فروسرخ تفاوت قابل ملاحظه ای نداشتند. در تابش فرابنفش شدت لامپ های کم مصرف آفتابی حدود 2 برابر لامپ های کم مصرف مهتابی بود که در مقایسه با لامپ تنگستن از شدت بالاتری برخوردار می باشند، درحالی که تابش فروسرخ در لامپ های تنگستن تقریباً ده برابر لامپ های کم مصرف است. دزیمتری شیمیایی نشان داد لامپ های ارائه شده در بازار مصرف توسط سه کارخانه سازنده، قابلیت تولید رادیکال هیدروکسیل را در فواصل نزدیک و طی تابش های طولانی دارا می باشند.

استنتاج: تابش لامپ کم مصرف از فاصله بیش از یک متر ایمن است. اما در فواصل کم تر و زمان های طولانی، برخی از آن ها به دلیل نشر تابش فرابنفش می توانند به چشم و پوست آسیب وارد کنند. نظارت بر مشخصات لامپ هایی که وارد بازار می شوند، توصیه می گردد.

واژه های کلیدی: لامپ کم مصرف؛ بیناب نور؛ رادیکال هیدروکسیل؛ فرابنفش؛ مرئی؛ فروسرخ

مقدمه

دانشگاه ها، منازل و غیره استفاده می شود (1). این لامپ ها علاوه بر کاهش 80 درصدی مصرف الکتریسیته باعث ایجاد گازهای گلخانه ای کمتری در مقایسه با سایر لامپ های روشنایی می شوند که هم از نظر اقتصادی و

امروزه بسیاری از کشورها از جایگزین کردن لامپ های کم مصرف به جای لامپ های تنگستنی معمولی حمایت می کنند و به طور گسترده ای از این لامپ ها در مکان های مختلف از جمله بیمارستان ها،

Email: sazgarniaa@mums.ac.ir

مؤلف مسئول: آمنه سازگارنیا - دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مرکز تحقیقات فیزیک پزشکی، مشهد، ایران

1. کارشناس ارشد، مرکز تحقیقات فیزیک پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

2. دانشجوی رشته پزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی بجنورد، ایران

3. دانشجوی رشته پزشکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، دانشکده پزشکی، مشهد، ایران

4. استاد فیزیک پزشکی، مرکز تحقیقات فیزیک پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: 1395/12/1 تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: 1395/12/1 تاریخ تصویب: 1396/3/1

است (5). در مطالعه‌ای که توسط سازمان استاندارد حفاظت در برابر پرتوهای فرابنفش در مواجهه شغلی بر روی 24 لامپ انجام گرفت، در 4 لامپ در فاصله 10 سانتی متری، مقدار پرتو فرابنفش بیش از حد استاندارد ثبت شد (10).

با توجه به اینکه استفاده از این لامپ‌ها در ایران به طور گسترده‌ای رو به افزایش است نیاز به بررسی طیف نوری آنها و وجود یا عدم وجود نشت پرتو فرابنفش ضروری به نظر می‌رسد. تا کنون تنها در یک مطالعه که توسط صفری و همکاران انجام گرفته، میزان پرتو فرابنفش تابش شده از 4 نوع لامپ فلورسنت فشرده در 8 توان مختلف ارزیابی شده است. بر اساس این مطالعه میزان تابش فرابنفش در محدوده UVB در تمام لامپ‌های مورد بررسی بیش تر از حد مجاز شغلی بوده و در تمام موارد به جز در یک توان، سایر طیف‌های پرتو فرابنفش شدتی کم تر از حد مجاز داشتند (11). با این حال به نظر می‌رسد بررسی بیش تر از نظر طیف لامپ در محدوده نور مرئی و فرابنفش و نیز مقایسه آن با لامپ‌های تنگستن و هم چنین بررسی انواع تجاری موجود و در دسترس، مورد نیاز است. این مطالعه ضمن ارزیابی طیف انواع لامپ‌های موجود در ایران اعم از ساخت داخل یا خارج، اثرات منفی احتمالی لامپ‌های کم مصرف را که می‌تواند ناشی از تولید گونه‌های فعال اکسیژن باشد، از طریق دزیمتری شیمیایی ترفتالیک اسید که قابلیت آشکارسازی رادیکال‌های اکسیژن و هیدروکسیل را دارد (12)، مورد توجه قرار داده است.

مواد و روش‌ها

ابتدا 33 لامپ کم مصرف موجود در بازار ایران بتوان 23 تا 26 وات از 20 کارخانه سازنده مختلف تهیه شد. لیست لامپ‌های مورد تحقیق با ذکر انواع آفتابی و مهتابی در جدول 1 آمده است. لازم به ذکر است جهت مقایسه، لامپ‌های مهتابی معمولی و تنگستن نیز بررسی گردید.

هم جهت حفظ محیط زیست مفید خواهد بود (3، 2). در این لامپ‌ها در اثر تخلیه بار الکتریکی در بخار گاز جیوه، پرتوهای فرابنفش تولید می‌شود که در برخورد با پوشش فسفوری داخل لامپ، نور مرئی تولید می‌شود (4). در حالت ایده آل بازده تولید نور مرئی 100 درصد است اما در برخی موارد به علت نقص در پوشش فسفوری و یا دیواره لامپ، ممکن است بخشی از پرتوهای فرابنفش به خارج از لامپ نشت کند (5). لازم به ذکر است که استفاده از انواع لامپ‌های LED نیز با هدف کاهش مصرف انرژی و افزایش بازده نورانی در سال‌های اخیر از جایگاه خاصی برخوردار بوده است (6).

پرتوهای فرابنفش در محدوده 100-400 نانومتر از امواج الکترومغناطیس هستند و خود به سه دسته UVC (280-350 nm)، UVB (350-400 nm) و UVA (350-400 nm) تقسیم می‌شوند (7). آزمایشات نشان داده است که لامپ‌های کم مصرف، این سه نوع و به ویژه UV(A) و UV(C) را منتشر می‌کنند. این درحالی است که میزان آن در لامپ‌های سازندگان مختلف تفاوت دارد (5). از طرفی با توجه به اندرکنش‌های ممکن این پرتوها با بافت، بروز مشکلات پوستی و چشمی پس از مواجهه با تابش‌های فرابنفش در این ارگان‌ها مشاهده شده است. در مطالعات صورت گرفته بروز اختلالاتی چون لوپوس اریتماتوس اگزودرما پیگمنتازوم و سرطان پوست در افرادی که حساسیت بالایی داشتند، گزارش شده است (7). هم چنین این تابش‌ها موجب توقف ملاتونین و آسیب‌های چشمی می‌شود (8). تولید رادیکال‌های آزاد (ROS) یکی دیگر از پیامدهای تابش فرابنفش می‌باشد که به نوبه خود خطر سازند و لازم است مد نظر قرار گیرند، چرا که تولید ROS موجب عوارض چشمی بسیار مضر می‌گردد (9).

بر این اساس انجمن دولتی متخصصین بهداشت صنعتی آمریکا برای افرادی که از نظر شغلی ناگزیر به مواجهه با این پرتوها هستند، حدود مجاز دوز شغلی را در زمان‌ها و لامپ‌های مختلف از نظر توان مصرفی تعریف کرده

جدول شماره 1: مشخصات لامپ‌های مورد تحقیق.

کد لامپ	نام تجاری لامپ	توان مصرفی اسمی (وات)	آنتالی (A)	مغایبی (M)	در این مطالعه
1	پارس شمع نور	25	*	*	
2	افرناب	25	*	*	
3	زمان نور	26	*	*	
4	مگنور	25	*	*	
5	دیاکر	25	*	*	
6	افروغ	23	*	*	
7	امید پدید	23	*	*	
8	شوان	23	*	*	
9	ناتور	23	*	*	
10	سوریدی لایت Superdaylight	23	*	*	
11	آرا	25	*	*	
12	دیناتور	25	*	*	
13	خز شید	23	*	*	
14	روناک	26	*	*	
15	تیو (Tee)	23	*	*	
16	سپهر نور	23	*	*	
17	پارس لامپ	26	*	*	
18	دفا	25	*	*	
19	ناتور	23	*	*	
20	نورافروز	26	*	*	

دقیق تر خروجی لامپ‌ها، در محدوده UVA شدت در دو زاویه 0 و 90 درجه در فاصله 20 سانتی متری نیز اندازه گیری شد.

در بخش دوم مطالعه از دزیمترهای شیمیایی ترفتالیک اسید و ثبت سیگنال فلوتورسانس ایجاد شده در محلول دزیمتری در نتیجه تابش نور لامپ استفاده شد. محلول ترفتالیک اسید به منظور تعیین سطح رادیکال‌های آزاد هیدروکسیل طی فرآیندهای مختلف نظیر پرتودهی، مورد استفاده قرار می‌گیرد. این محلول در شرایط عادی فاقد خاصیت فلوتورسانس است ولی در نتیجهی مجاورت با رادیکال‌های آزاد تبدیل به محلول فلوتورسانس می‌شود. طول موج قله تحریک و نشر آن به ترتیب در 310 و 420 نانومتر قرار دارد. بدین ترتیب از آن می‌توان به‌عنوان دزیمتر شیمیایی جهت بررسی تولید رادیکال هیدروکسیل بهره‌گیری نمود. جهت تهیه محلول دزیمتری 0/033 گرم اسید ترفتالیک (merck) آلمان (در 100 سی سی آب مقطر حل شد. سپس 0/02 گرم سود (NaOH) به محلول قبلی اضافه و به منظور انحلال کامل به مدت یک ساعت هم زده شد (13). برای مطالعه رادیکال‌های هیدروکسیل تولید شده در دزیمتر ترفتالیک اسید لامپ‌هایی انتخاب شد که در خروجی آن‌ها نور فرابنفش ثبت شده بود. بدین منظور 5 میلی لیتر ترفتالیک اسید در یک پتری دیش ریخته و در فاصله 10 سانتی متری از لامپ قرار داده شد. در نمونه‌های مستقل، پس از گذشت 8 و 24 ساعت سطح فلوتورسانس ایجاد شده به روش فلوتوریمتری اندازه‌گیری شد (14). برای گروه شاهد نیز در شرایط آزمون بدون روشن بودن لامپ، سیگنال مذکور ارزیابی گردید. سنجش‌های فلوتوریمتری توسط یک دستگاه اسپکتروفلوریمتر (FP-6200, Jasco, Japan) با تحریک نمونه‌ها در 310 نانومتر و ثبت نشر فلوتورسانس در محدوده 350-700 نانومتر انجام شد.

با استفاده از نرم افزار EXCELL طیف‌ها در محدوده IR-UV-VISIBLE به طور جداگانه بررسی

در یک اتاق تاریک بیناب نشری هر لامپ توسط اسپکترومتر آوا اسپیک ساخت کشور هلند (AvaSpec-2048 Dual Channel Thermo-Electric Fiber Optic مجهز به charge coupled device) محدود طول موج 200 تا 1100 نانومتر با رزولوشن یک نانومتر و حساسیت شمارش 2000 به ازای هر میلی ژول ثبت گردید. برای حذف نور زمینه، ابتدا دستگاه در حالت خاموش بودن لامپ به مدت 1 دقیقه ثبت انجام می‌داد و طیف به دست آمده به‌عنوان شاهد تاریکی در نظر گرفته شد. لامپ‌ها در فاصله یک متری از فیبرنوری اسپکترومتر قرار می‌گرفت. با توجه به تفاوت موجود در توان لامپ‌ها، یافته‌ها به ازای هر وات خروجی لامپ‌ها محاسبه شد و میانگین گرفته شد. تحلیل داده‌ها و رسم طیف در نرم‌افزار AvaSoft7 انجام شد. در مرحله بعد، به منظور تعیین شدت نور خروجی هر لامپ در فاصله یک متری از حسگر یک رادیومتر (Leybold) ساخت کشور آلمان (مجهز به حسگرهای فرابنفش A، B، C، مرئی و فرورسرخ نزدیک و میانه استفاده شد. پس از کالیبراسیون رادیومتر شدت نور زمینه اتاق آزمایش اندازه‌گیری و از خوانش لامپ‌ها کسر گردید. به منظور بررسی بیشتر و

با توجه به پیچیدگی‌های طیف لامپ‌ها و برای بررسی بیشتر، راندمان روشنایی لامپ‌ها محاسبه شد. به صورتی که در مرحله اول انتگرال هر طیف (سطح زیر منحنی) تعیین و درصد هریک از محدوده‌های نوری که شامل نور مرئی، فروسرخ و فرابنفش بود در سه محدوده جداگانه A, B, C برای هر لامپ محاسبه شد. این داده‌ها در جدول 2 آمده است.

جدول شماره 2: میانگین \pm انحراف معیار به دست آمده از تعیین درصد سطح زیر منحنی بیناب ثبت شده از لامپ‌های مورد مطالعه در نواحی مختلف.

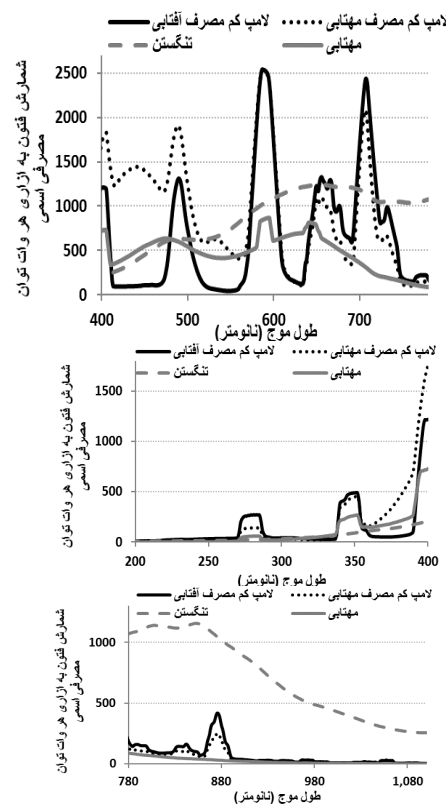
کد لامپ	UV(A)	UV(B)	UV(C)	VL	IR
M18	1/0	0/1	0/2	986	0/4
M17	0/9	0/1	0/2	984	0/5
M15	0/8	0/1	0/1	985	0/6
M14	1/1	0/1	0/2	982	0/5
M13	0/6	0/1	0/1	988	0/5
M12	1/2	0/1	0/2	981	0/5
M11	1/0	0/1	0/1	984	0/5
M8	0/7	0/1	0/2	987	0/5
M7	1/1	0/1	0/1	982	0/6
M6	1/4	0/1	0/1	976	0/8
M5	0/5	0/1	0/2	957	3/8
M4	0/9	0/1	0/2	971	1/9
M3	1/0	0/1	0/1	982	0/6
M2	1/2	0/1	0/2	981	0/5
M1	1/0	0/1	0/1	978	1/1
A20	2/3	0/1	0/2	970	0/6
A17	2/5	0/2	0/2	967	0/7
A15	2/5	0/1	0/2	968	0/6
A14	2/2	0/1	0/2	961	1/6
A13	2/5	0/1	0/2	966	0/7
A12	2/7	0/1	0/2	966	0/6
A11	2/6	0/1	0/2	965	0/7
A10	2/9	0/1	0/2	959	0/9
A9	2/3	0/1	0/2	967	0/7
A8	2/5	0/2	0/2	964	0/8
A7	2/6	0/2	0/2	964	0/7
A5	2/6	0/2	0/2	964	0/7
A4	2/2	0/1	0/1	958	2/0
A3	2/4	0/2	0/2	967	0/7
A2	2/7	0/1	0/2	964	0/6
A1	2/5	0/1	0/2	950	2/4
میانگین \pm انحراف معیار	کم مصرف مهتابی 196±0/24	0/10±0	1/15±0/05	9803±0/78	089±0/89
کم مصرف آفتابی	250±0/19	1/13±0/05	1/19±0/03	9638±0/49	194±0/55
مهتابی	162±0/08	1/14±0/01	1/28±0/02	9745±4/87	051±0/03
تنگستن	154±0/03	1/08±0/01	1/21±0/01	8628±4/31	129±0/65

با توجه به جدول 2 مشاهده می‌شود که بیشترین درصد خروجی در محدوده UVA مربوط به لامپ با کد A10 و کمترین میزان مربوط به لامپ با کد M5 می‌باشد. در محدوده UVB, C با توجه به مشابه بودن اعداد نمی‌توان اظهار نظر کرد.

ثبت و انتگرال‌گیری از طیف نشری لامپ‌ها در محدوده‌های موردنظر توسط نرم‌افزار AvaSoft7 انجام گرفت. میانگین اعداد به دست آمده با توجه به آفتابی یا مهتابی بودن لامپ‌ها محاسبه شد و با استفاده از نرم‌افزار SPSS معنادار بودن تفاوت در لامپ‌های آفتابی و مهتابی مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

بیناب ثبت شده از لامپ‌ها در سه محدوده جداگانه نور مرئی، فرابنفش و فروسرخ به تفکیک مورد بررسی قرار گرفت. از آنجا که توان مصرفی اسمی و در نتیجه شدت نور لامپ‌ها در سه محدوده متفاوت بود، در نمودار 1 میانگین طیف‌های نشری از لامپ‌های مورد مطالعه با بیناب لامپ مهتابی و تنگستن به ازای هر وات توان مصرفی اسمی در محدوده‌های مختلف نوری مورد مقایسه قرار گرفته است.

نمودار شماره 1: مقایسه میانگین شمارش فتون‌های نشری از لامپ‌های مورد مطالعه با بیناب لامپ‌های مهتابی و تنگستن به ازای هر وات توان مصرفی اسمی در: الف- ناحیه مرئی ب- ناحیه فرابنفش ج- ناحیه فروسرخ.

جدول شماره 3: میانگین شمارش فتونی و درصد سطح زیر

منحنی نور خروجی در محدوده حساسیت بینایی				
لامپ مهتابی	لامپ تنگستی	لامپ کم مصرف مهتابی	لامپ کم مصرف آفتابی	میانگین سطح زیر منحنی طیف نور در کل بیناب
8466349	24580467	9909811	7532578	میانگین سطح زیر منحنی طیف نور در کل بیناب
4221936	7897875	4038498	4239690	میانگین سطح زیر منحنی نور در محدوده 510-617 نانومتر
47/8	32/1	40/8	56/3	درصد خروجی نور در محدوده 510-617 نانومتر

شدت نور در محدوده‌های مختلف داده‌های حاصل از اندازه‌گیری شدت نور هر لامپ با استفاده از رادیومتر در سه محدوده مذکور بررسی و در جدول 4 قرار داده شده است.

جدول شماره 4: میانگین شدت نور ثبت شده (W/m²) از

لامپ‌های کم مصرف به تفکیک آفتابی و مهتابی در محدوده‌های مرئی و فروسرخ در فاصله یک متری و در محدوده تابش فرابنفش A در دو زاویه صفر و 90 درجه در فاصله 20 سانتی متری از لامپ.

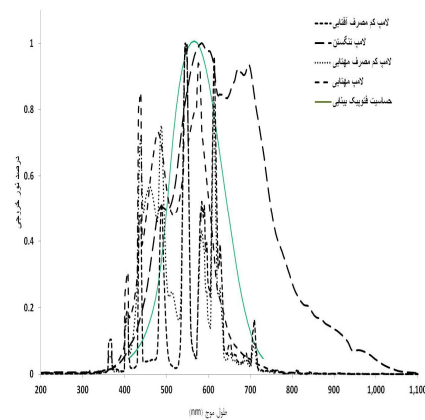
میانگین شدت نور (W/m ²)				
مرئی	فروسرخ	UVA-0	UVA-90	لامپ‌های کم مصرف آفتابی
9/55	0/04	0/13	0/23	لامپ‌های کم مصرف آفتابی
10/04	0/04	0/02	0/04	لامپ‌های کم مصرف مهتابی

شدت نور در محدوده UVB,C حتی در فاصله 20 سانتی متری نیز بسیار کم و قابل صرف نظر کردن بود. داده‌های حاصل از رادیومتری نیز به تفکیک آفتابی و مهتابی بودن لامپ‌های کم مصرف میانگین‌گیری شد. همانطور که مشاهده می‌شود نتایج این روش نیز مویدی بر نتایج حاصل از انتگرال‌گیری طیف لامپ‌هاست، به طوری که میانگین شدت تابش فرابنفش در لامپ‌های آفتابی در هر حالت اندازه‌گیری بیش از لامپ‌های مهتابی بوده است.

در بخش بعدی مطالعه، توانایی شیمیایی تابش فرابنفش در تولید رادیکال‌های آزاد در سه لامپ که بیش‌ترین تابش فرابنفش را داشتند، با استفاده از دزیمتری شیمیایی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج

در محدوده نور مرئی سه لامپ M8, M18, M13

بیش‌ترین میزان و A1 کم‌ترین میزان نور را داشتند. در محدوده فروسرخ نیز از لامپ با کد M5 بیش‌ترین و M18 کم‌ترین درصد میزان تابش فروسرخ ثبت گردید. هم‌چنین میزان تابش نور فرابنفش در لامپ‌های کم مصرف آفتابی بیش از این میزان در سایر لامپ‌هاست در حالی که در محدوده نور مرئی میزان تابش در لامپ‌های کم مصرف بیش از لامپ تنگستن و مهتابی بوده است. هم‌چنین میزان تابش نور فروسرخ در لامپ‌های تنگستن به شدت بیش از سایر لامپ‌هاست که ناشی از شیوه متفاوت تولید نور در این لامپ‌هاست. با توجه به حساسیت چشم انسان در نواحی مختلف طیفی، موضوع مورد توجه دیگر، مقایسه طیف لامپ‌ها با نمودار فتوپیک بینایی است (نمودار 2).

نمودار شماره 2: مقایسه طیف لامپ‌ها با نمودار حساسیت

فتوپیک بینایی انسان.

بدین منظور درصد خروجی در ناحیه 510 تا 617

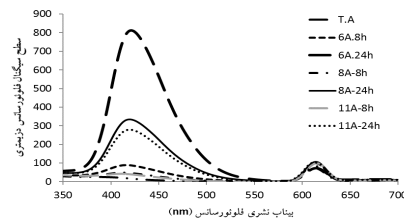
نانومتر که محدوده FWHM در نمودار حساسیت فتوپیک بینایی می‌باشد، در لامپ‌های مختلف محاسبه شد (جدول 3).

محدوده بیش از سایر لامپ‌ها بوده است، اما به دلیل بالا بودن کل خروجی لامپ در سایر محدوده‌ها درصد کم‌تری از نور در محدوده حساسیت فتوپیک بینایی قرار دارد. بنابراین این می‌توان گفت استفاده از لامپ‌های کم‌مصرف آفتابی به جای لامپ‌های تنگستن از نظر بهداشت بینایی قابل توجیه است و حتی جایگزینی آنها به ویژه با لامپ‌های کم‌مصرف آفتابی توصیه می‌شود. بدین ترتیب با توجه به آنکه برخی از مطالعات دیگر نیز بروز هر گونه مشکل بینایی از جمله جراحت و آسیب‌های حرارتی در شبکیه را در محدوده تابش نور مرئی رد می‌کنند، می‌توان به بی‌خطر بودن لامپ‌های کم‌مصرف اذعان نمود (15).

محدوده فروسرخ لامپ‌ها، علاوه بر اثرات سوء بر سلامت ساختارهای مختلف چشم انسان، تولید حرارتی بوده و باعث افزایش دمای محیط و افزایش انرژی تلف شده می‌شود. نتایج با توجه به جدول شماره 4 نشان داد در کلیه لامپ‌ها به جز لامپ تنگستن، شدت نور در این محدوده کمتر از یک درصد خروجی لامپ را شامل می‌شود. در حالی که این میزان در لامپ‌های تنگستن حدود 13 درصد خروجی لامپ است. بنابراین می‌توان گفت از نظر کاهش اتلاف انرژی به صورت گرما، لامپ‌های کم‌مصرف در پائین‌ترین مرتبه قرار دارند و میزان نسبتاً کمی از انرژی به صورت گرما هدر می‌رود. این موضوع به تفاوت در نحوه تولید نور در این دو نوع لامپ مرتبط است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که جایگزینی لامپ‌های کم‌مصرف به جای لامپ تنگستن از طریق کاهش انرژی اتلاف شده به شکل گرما، علاوه بر کاهش اثرات منفی بر چشم انسان، در کاهش اثرات ناشی از گرم شدن زمین اثرگذار خواهد بود.

با توجه به اثرات سوء تابش فرابنفش بر سلامت انسان و محیطی که در آن زندگی می‌کند، به‌ویژه در افرادی که در اثر بیماری یا استفاده از دارویی خاص نسبت به نور حساسیت بیش‌تری پیدا کرده‌اند، تلاش

حاصل از آزمون دزیمتری ترفتالیک اسید در نمودار 3 آمده است.

نمودار شماره 3: سطح سیگنال حاصل از رادیکال‌های

هیدروکسیل تولید شده در اثر تابش سه لامپ کم‌مصرف در دزیمترهای ترفتالیک اسید پس از 8 و 24 ساعت تابش.

بحث

با توجه به کاربرد روز افزون استفاده از لامپ‌های کم‌مصرف در اماکن عمومی، تجاری، اداری و... و احتمال مواجهه بیش از حد افراد با این ابزار، نیاز به بررسی بیش‌تر اثرات احتمالی پرتوهای تابش شده از این لامپ‌ها بر افراد جامعه امری ضروری به‌نظر می‌رسد. بر این اساس در مطالعه پیش رو به بررسی دقیق طیف لامپ‌های کم‌مصرف و مقایسه آنها با لامپ‌های تنگستن و مهتابی پرداخته شده است. با توجه به پیچیده بودن داده‌ها و انجام آزمون‌های مختلف، ابتدا به بحث در محدوده‌های جداگانه پرداخته و در نهایت کلیه مباحث جمع‌بندی خواهد شد.

نکته مهم و قابل‌تامل در محدوده نور مرئی، بهداشت بینایی است. با توجه به اینکه شبکیه چشم انسان در محدوده 550 نانومتر بیش‌ترین حساسیت را به نور نشان داده است، توصیه می‌شود نور تامین‌کننده نیاز بینایی انسان در این محدوده بیش‌ترین شدت را داشته باشد. در مطالعه حاضر مشاهده شد که بیش‌ترین درصد خروجی در محدوده حساس بینایی مربوط به لامپ کم‌مصرف آفتابی است و پس از آن مربوط به لامپ‌های مهتابی می‌باشد (جدول 3 و نمودار 2). در مقایسه لامپ‌های تنگستن با وجود اینکه فلوی نور در این

از عوامل استرس اکسیداتیو به شمار می‌روند و می‌توانند در سلول‌های مختلف آثار زیستی گاه‌ها مخربی بر جای بگذارند (19).

با توجه به بررسی طیف لامپ‌های کم مصرف و ویژگی‌های مثبت استفاده از آنها در محدوده نور مرئی و فروسرخ و نیز تأکید بر این نکته که مقادیر مشاهده شده در خصوص تابش فرابنفش در فاصله 20 سانتی متری اندازه‌گیری شده و در فواصل بیش‌تر تابش در این محدوده در حد صفر بوده است، جایگزینی لامپ‌های تنگستنی با لامپ‌های کم مصرف توصیه می‌شود. با این وجود توصیه می‌شود این لامپ‌ها، به ویژه نام‌های تجاری که در این طرح میزان تابش فرابنفش بیش‌تری داشته‌اند، به‌عنوان چراغ مطالعه و موارد مصرفی که فاصله کمی با مصرف‌کننده دارند مورد استفاده قرار نگرده و حتی‌الامکان حین استفاده از این لامپ‌ها از پوشش‌هایی جهت جلوگیری از مواجهه مستقیم با پرتوهای فرابنفش بهره‌گیری شود (20).

در پایان می‌توان نتیجه گرفت با توجه به بیناب‌های نشری ثبت شده از لامپ‌های مختلف کم مصرف موجود در بازار ایران، به‌نظر می‌رسد جایگزینی این لامپ‌ها از نظر بهداشت بینایی و تبدیل بیشتر انرژی به نور مرئی و نیز کمتر بودن اتلاف انرژی از طریق تولید تابش‌های فروسرخ در مقابل لامپ‌های تنگستنی مفید باشد. با این وجود تنها نگرانی در خصوص تابش فرابنفش در این لامپ‌ها است که یا در اثر نقص پوشش فسفر و یا نشت از لامپ بوجود می‌آید. با توجه به شدت این تابش‌های مضر در لامپ‌های مختلف، توصیه می‌گردد از مواجهه طولانی مدت و دریافت نور در فواصل نزدیک لامپ جلوگیری نموده و از محافظ‌هایی جهت جذب پرتوهای فرابنفش استفاده شود. هم‌چنین کنترل و نظارت بر مشخصات لامپ‌های کم مصرف که وارد بازار مصرف می‌شوند، توصیه می‌گردد.

برای محافظت افراد از در معرض قرار گرفتن این تابش امری ضروری به نظر می‌رسد. با این وجود در برخی موارد به دلیل منافی که در اثر استفاده از این نوع پرتوها متوجه جامعه بشری می‌شود کاربرد آن غیر قابل اجتناب است. در این شرایط رعایت اصولی که به آسیب کم‌تر فرد در اثر استفاده از آن منتهی می‌شود ضروری است.

در مطالعه حاضر مشخص شد که مقداری تابش فرابنفش در نور خروجی از این لامپ‌ها وجود دارد که در مطالعات دیگری نیز که قبلاً در ایران و سایر کشورها انجام گرفته به این مهم اشاره شده است (17، 16، 5، 1). میزان این تابش به شدت، نوع (آفتابی یا مهتابی بودن) و کارخانه سازنده لامپ وابسته است. به‌طوری‌که شدت تابش فرابنفش در لامپ‌های آفتابی به‌طور کلی حدود 2 برابر بیش‌تر از نوع مهتابی و در هر دو بسیار بیش‌تر از تابش فرابنفش در لامپ تنگستن بود. از طرف دیگر میزان تابش، به زاویه لامپ وابسته است. به طوری که در زوایای 90 درجه یعنی در کنار لامپ، شدت تابش بیش‌تر از روبروی لامپ بود. این درحالی است که در مطالعه مشابهی که صفری و همکاران انجام دادند تفاوت شدت تابش در زوایای مختلف را گزارش نکردند (5). با این وجود میزان بیش‌تر تابش در کنار لامپ می‌تواند به علت نقص در پوشش فسفر لامپ و نشت تابش فرابنفش باشد که در مطالعه‌ای که Khazova و همکارانش انجام دادند گزارش شد (18).

البته باید مجدداً تأکید کرد که شدت نور در این محدوده در حالت استاندارد در فاصله یک متری و برای 8 ساعت مواجهه با این نور در تمام لامپ‌ها صفر گزارش شد که بسیار کمتر از حد مجاز مواجهه است. با این حال در فواصل نزدیک و برای افراد حساس به این نوع تابش و در زمان‌های مواجهه طولانی بهتر است جانب احتیاط رعایت شود. چراکه با استفاده از نتایج آزمون ترفالیک اسید مشاهده نمودیم که تابش این لامپ‌ها قادر به تولید رادیکال آزاد بوده که خود جزئی

تحقیقاتی شماره 931393 مورد حمایت مالی قرار داده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را به عمل آورند.

سیاسگزاری

نویسندگان لازم می‌دانند از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد که این مطالعه را در قالب طرح

References

1. Sharma P, Jaiswal VK, Kandpal HC. Ultraviolet radiation emitted by compact fluorescent lamps. *Mapan*. 2009;24(3):183-191.
2. Javorniczky J, Gies P, Lock J, editors. The Introduction of Compact Fluorescent Lights (CFLs) and the impact of UVR emissions on photosensitive people. Proceedings of the Workshop UV Radiation and its Effects: an update. ueenstown, NZ, 7-9 April 2010: 29-30.
3. Parsons D. The environmental impact of compact fluorescent lamps and incandescent lamps for Australian conditions. *The Environmental Engineer*. 2006;7(2):8-14.
4. Mironava T, Hadjiargyrou M, Simon M, Rafailovich MH. The effects of UV emission from compact fluorescent light exposure on human dermal fibroblasts and keratinocytes in vitro. *Photochem Photobiol.*. 2012;88(6):1497-1506.
5. Safari S, Kazemi M, Yousefi HA, Dehghan H, Mahaki B. Evaluation of ultra violet emissions radiated from compact fluorescent lamps of Iranian current brands. *Health Scope*. 2013;2(3):130-135.(Persian).
6. Li S, Tan SC, Lee CK, Tse CK. A survey, classification, and critical review of light-emitting diode drivers. *IEEE T Power Electr.*31(2):1503-1516.
7. Klein RS, Werth VP, Dowdy JC, Sayre RM. Analysis of compact fluorescent lights for use by patients with photosensitive conditions. *Photochem Photobiol*. 2009;85(4):1004-1010.
8. Chellappa SL, Steiner R, Blattner P, Oelhafen P, Gatz T, Cajochen C. Non-visual effects of light on melatonin, alertness and cognitive performance: can blue-enriched light keep us alert. *PloS one*. 2011;6(1):e16429.
9. Jadidi Kh, Mirkheshti N, Ghasami F, Alavi SA, Talebi Sh, Hadizadeh F, et al. The role of reactive oxygen species in the late ocular complications of mustard gas. *Military Medicine*. 2005; 7(1): 9-14.
10. ARPANSA. Radiation Protection Standard for Occupational Exposure to Ultraviolet Radiation. Radiation Protection Series. 2006 ; 12.
11. Safari S, Kazemi M, Dehghan H, Yousefi HA, Mahaki B. Evaluation of ultra violet emissions radiated from compact fluorescent lamps of Iranian current brands. *Zahedan Univ Med Sci*. 2013;2(3):130-135.
12. Sazgarnia A, Shanei A, Shanei MM. Monitoring of transient cavitation induced by ultrasound and intense pulsed light in presence of gold nanoparticles. *Ultrason Sonochem*. 2014;21(1):268-274.
13. Ebrahiminia A, Mokhtari-Dizaji M, Toliyat T. Correlation between iodide dosimetry and terephthalic acid dosimetry to evaluate the reactive radical production due

- to the acoustic cavitation activity. *Ultrason Sonochem.* 2013;20(1):366-372.
14. Soh N. Recent advances in fluorescent probes for the detection of reactive oxygen species. *Anal Bioanal Chem.* 2006;386(3):532-543.
15. Arezi B. Effects of CFLs on human and environment. Iran`s Energy efficiency Organization- Energy Research Institute. 2008.
16. Diffey BL. Sources and measurement of ultraviolet radiation. *Methods.* 2002;28(1):4-13.
17. Whillock MJ, McKinlay AF, Kemmler J, Forsgren PG. Ultraviolet radiation emissions from miniature (compact) fluorescent lamps. *Lighting Res Technol.* 1990;22(2): 57-79.
18. Khazova M, O'Hagan JB. Optical radiation emissions from compact fluorescent lamps. *Radiat Prot Dosimetry.* 2008;131(4):521-525.
19. Halliwell B, Gutteridge JMC. Free radicals in biology and medicine. 4thed .Oxford: Clarendon Press.2006.
20. Safari Sh, Dehghan H, Kazemi M, Yousefi H, Mahki B. Determination of a safe distance of CFLs with UV Radiation. *J Ilam Univ Med Sci.* 2014; 22(6): 66-74.